

Zpráva o činnosti národního zpravodaje pro boj proti finanční kriminalitě a praní peněz, pro vyhledávání, zajišťování a odčerpávání výnosů z trestné činnosti a pro ochranu finančních zájmů EU za rok 2023

JUDr. Zdeněk Kasal

V Brně dne 20. března 2024
1 SPR 19/2024

V oblasti boje proti finanční kriminalitě Nejvyšší státní zastupitelství opakovaně deklarovalo za jednu ze svých hlavních priorit podporu zvýšeného prosazování a ukládání peněžitých trestů jako základní majetkové trestní sankce. S problematikou majetkového postihu pachatelů trestné činnosti pak úzce souvisí rovněž majetkový postih v rámci odklonů, kterých je v trestním řízení ve stále vyšší míře využíváno. Majetkovým postihem pachatelů trestné činnosti nepochybně dochází k naplňování jedné z hlavních zásad moderní trestní politiky, že trestná činnost se nesmí vyplácet. V souvislosti s **problematikou peněžitých trestů** ze statistických údajů vyplývá, že v roce 2023 byl peněžitý trest uložen celkem **26,11%** odsouzených fyzických a právnických osob (odsouzeno bylo v roce 2023 celkem 51.581 osob, peněžitý trest byl uložen 13.470 odsouzeným osobám). Oproti roku 2022 došlo k nepatrnému meziročnímu poklesu relativního poměru uložených peněžitých trestů (v roce 2022 byl peněžitý trest uložen 26,30% odsouzených osob - 13.262 peněžitých trestů v poměru k 50.430 odsouzených osob). Z komplexního vyhodnocení dostupných údajů rovněž vyplývá, že nižší procentuální poměr uložených peněžitých trestů v loňském roce (z hlediska absolutního počtu uložených peněžitých trestů však došlo v roce 2023 k nárůstu) byl kompenzován výrazným nárůstem odklonů s majetkovým postihem. Současně jde o několikanásobný nárůst počtu uložených peněžitých trestů oproti roku 2015 (ve kterém bylo uloženo 5,9% peněžitých trestů), v jehož průběhu národní zpravodaj na celostátní poradě vedoucích státních zástupců poprvé upozornil na zcela nedostatečné výsledky v této oblasti.

Pozitivním zjištěním je, že v žádném z okresů nebyl v roce 2023 počet uložených peněžitých trestů nižší než 10%. Za mimořádné lze považovat výsledky dosažené v počtu uložených peněžitých trestů v okresech Domažlice (64,4%) a Žďár nad Sázavou (61,2%), ale i v některých dalších okresech (např. Český Krumlov: 48,0%, Třebíč: 46,8%, Jindřichův Hradec: 44,2%, Příbram: 42,9%, Praha-Východ: 41,4%, Plzeň-Sever: 41,4%, Prachatice: 40,7%). Z hlediska celokrajských výsledků je namísto vyzdvihnout především výsledky dosažené v Jihočeském soudním kraji (32,7%) a Východočeském soudním kraji (30,8%).

Nadále však přetrvává nežádoucí územní disproporce (často velmi výrazná) v počtu uložených peněžitých trestů mezi jednotlivými okresy (v některých případech sousedními okresními okresy v rámci jednoho kraje), pro kterou zpravidla nejsou dány žádné logické a objektivní důvody.

Problematiku majetkového postihu při odklonech v trestním řízení začalo Nejvyšší státní zastupitelství (v osobě národního zpravodaje) sledovat v průběhu roku 2020. Ze statistických údajů vyplývá, že majetkový postih byl v roce 2023 v přípravném řízení státními zástupci aplikován u 48,6% odkloněných fyzických a právnických osob (2.271 osob z 4.676 odkloněných osob). Majetkový postih u odklonů byl loni realizován ve 42,7% podmíněných zastavení trestního stíhání (u 1.065 osob z celkem 2.496 podmíněně zastavených osob) a u 54,3% podmíněně odložených podání návrhů na potrestání (1.156 osob z celkem 2.130 podmíněně odložených osob) a u 50 narovnání. Pro srovnání v roce 2022 bylo odklonů s majetkovým postihem 35,3% (1.609 osob z 4.564 odkloněných osob) a v roce 2021 se jednalo o 17,2% odklonů (719 osob z celkem 4.189 osob). Před rokem 2021 nebyl tento ukazatel statisticky sledován a evidován, ale z provedeného průzkumu vyplynulo, že v roce 2020 se celkový počet odklonů s majetkovým postihem pohyboval okolo 5%.

Z hlediska celokrajských výsledků je nezbytné ocenit výrazně nadprůměrné výsledky dosažené v rámci obvodu působnosti Krajského státního zastupitelství v Praze (76,4%; 428 z 560 odkloněných osob postiženo majetkově) a Krajského státního zastupitelství v Plzni (63,7%; 193 z 303 odkloněných osob postiženo majetkově).

Průměrných výsledků bylo dosaženo u Krajského státního zastupitelství v Brně (51,2%; 620 osob z 1212 odkloněných osob), Krajského státního zastupitelství v Hradci Králové (47,6%; 229 osob z 481 odkloněných osob), Krajského státního zastupitelství v Ostravě (46,5%; 383 osob z 825 odkloněných osob) a Městského státního zastupitelství v Praze (43,0%; 224 osob z 521 odkloněných osob).

Výrazně podprůměrné výsledky jsou evidovány v rámci obvodu působnosti Krajského státního zastupitelství v Českých Budějovicích (34,1%; 85 osob z 249 odkloněných osob postiženo majetkově) a Krajského státního zastupitelství v Ústí nad Labem (21,8%; 105 osob z 482 odkloněných osob postiženo majetkově).

Přestože nelze ke statistickým údajům přistupovat paušálně, neboť v každé trestní věci jsou dány individuální okolnosti rozhodné pro její posouzení (u odklonů je např. důležitou okolností primární uspokojení příp. oprávněných majetkových nároků poškozeného), nelze takto velké rozdíly v aplikační praxi akceptovat.

Ze statistických údajů navíc vyplývá, že u většího množství okresních státních zastupitelství počet odklonů s majetkovým postihem překračuje hranici 80%. Jednalo se zejména o územní obvody Okresních státních zastupitelství Nymburk (94,4%), Domažlice (93,3%), Praha-východ (90,0%), Tachov (89,7%), Příbram (86,9%), Žďár nad Sázavou (83,0%), Prachatice (82,6%), Rychnov nad Kněžnou (81,8%), Benešov (80,6%).

Současně je však zřejmé, že na mnoha okresních státních zastupitelství byly i v roce 2023 odklony s majetkovým postihem realizovány ve zcela minimální míře nebo vůbec. Jednalo se např. územní obvody Okresních státních zastupitelství Ústí nad Labem (0%), Teplice (0%), Tábor (0%), Pelhřimov (0%), Vsetín (3,7%), Liberec (4,3%).

Tyto poznatky ve svém důsledku nasvědčují nejednotné a roztržité aplikační praxi v rámci soustavy státního zastupitelství, což je nutné považovat za nežádoucí a nepřijatelný stav.

Nejvyšší státní zastupitelství bude problematiku realizace majetkového postihu pachatelů trestné činnosti v podobě ukládání peněžitých trestů a v rámci odklonů v trestním řízení nadále pečlivě sledovat a průběžně vyhodnocovat.

Soustava státního zastupitelství byla počátkem roku 2024 (stejně jako v letech 2023 a 2022) nejvyšším státním zástupcem seznámena s dosaženými výsledky v oblasti ukládání peněžitých trestů a realizace majetkového postihu v rámci odklonů v trestním řízení včetně jejich souhrnného vyhodnocení a přijatých metodických opatření ke sjednocení aplikační praxe.

V souvislosti s majetkovým postihem pachatelů trestné činnosti z dostupných údajů vyplývá, že na speciálním účtu Ministerstva spravedlnosti bylo v režimu zákona č. 59/2017 Sb., o použití peněžních prostředků **z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení**, ve znění pozdějších předpisů, **v roce 2023**

shromážděno celkem 418.876.472,- Kč, z čehož žadatelům (poškozeným) bylo vyplaceno 45.296.274,- Kč, Probační a mediační službě bylo převedeno celkem 16.757.817,- Kč a do státního rozpočtu bylo odvedeno 356.822.382,- Kč.

V letech 2018 až 2023 pak byly z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení (podle zákona č. 59/2017 Sb.) získány následující finanční prostředky (včetně způsobu jejich využití):

- v roce **2023** částka **418.876.472,- Kč** (45.296.274,- Kč vyplaceno poškozeným žadatelům, 16.757.817,- Kč převedeno Probační a mediační službě, 356.822.382,- Kč odvedeno do státního rozpočtu),
- v roce **2022** částka **478.010.889,- Kč** (18.759.670,- Kč vyplaceno poškozeným žadatelům, 6.355.404,- Kč převedeno Probační a mediační službě, 452.895.815,- Kč odvedeno do státního rozpočtu),
- v roce **2021** částka **356.312.410,- Kč** (6.071.197,- Kč vyplaceno poškozeným žadatelům, 6.981.575,- Kč převedeno Probační a mediační službě, 343.259.637,- Kč odvedeno do státního rozpočtu),
- v roce **2020** částka **289.789.775,- Kč** (21.674.637,- Kč vyplaceno poškozeným žadatelům, 6.138.452,- Kč převedeno Probační a mediační službě, 245.161.396,- Kč odvedeno do státního rozpočtu),
- v roce **2019** částka **268.833.235,- Kč** (1.273.020,- Kč vyplaceno poškozeným žadatelům, 4.310.062,- Kč převedeno Probační a mediační službě, 208.016.241,- Kč odvedeno do státního rozpočtu),
- v roce **2018** částka **64.980.21,- Kč** (2.595.357,- Kč vyplaceno žadatelům celkem, 1.077.594,39 Kč převedeno Probační a mediační službě, 53.335.480,- Kč odvedeno do státního rozpočtu).

V letech 2021 až 2023 tak bylo z trestních sankcí v souladu se zákonem č. 59/2017 Sb. získáno **více než 1,25 mld. Kč**, z čehož **více než 1,15 mld. Kč** bylo odvedeno **do státního rozpočtu**.

Finanční prostředky složené na účty státních zastupitelství v rámci odklonů realizovaných v průběhu přípravného řízení dosáhly v roce 2023 částky **53.090.980,- Kč** (v roce 2022 se jednalo o částku ve výši 35.622.122,- Kč, v roce 2021 se jednalo o částku ve výši 15.583.210,- Kč). Tyto finanční prostředky jsou poukazovány Ministerstvu spravedlnosti, které s nimi dále nakládá ve prospěch státu a obětí trestné činnosti (mimo režim zákona č. 59/2017 Sb.). **Soudy** pak **vykázaly** v roce 2023 celkovou částku složenou na pomoc obětem trestné činnosti ve výši **23.053.189,- Kč** (v roce 2022 to byla částka ve výši 20.260.361,- Kč, v roce 2021 se jednalo o částku 3.916.956,- Kč).

V oblasti vyhledávání, zajišťování a odčerpávání výnosů z trestné činnosti bylo v roce 2023 pokračováno ve spolupráci s metodickým pracovištěm Národní centrály proti organizovanému zločinu včetně konání společných vzdělávacích akcí za účasti specializovaných státních zástupců, policejních specialistů a metodiků a zástupců dalších orgánů a institucí.

Pro úspěšnou realizaci majetkových trestních sankcí a uspokojení oprávněných majetkových nároků poškozených subjektů je často nezbytné zajištění budoucího výkonu majetkové sankce či nároku poškozeného již v průběhu přípravného řízení. Celkově byly **v roce 2023** státními zástupci a policejními orgány v trestním řízení **zajištěny majetkové hodnoty ve výši 6,4 mld. Kč**, což odpovídá výsledkům dosaženým v předchozích letech (v roce 2022 se jednalo o částku ve výši 5,3 mld. Kč, v roce 2021 o částku ve výši 6,9 mld. Kč, v roce 2020 o částku ve výši 6,5 mld.

Kč, v roce 2019 o částku ve výši 5,1 mld. Kč a v roce 2018 o částku ve výši 6,6 mld. Kč). Odhalit často sofistikovaně ukryté nelegální zisky a výnosy z trestné činnosti pomáhá finanční šetření, které doprovází samotné trestní řízení. Takto zajištěné majetkové hodnoty se v průběhu trestního řízení vrací poškozeným subjektům (často již v přípravném řízení), event. slouží k budoucímu výkonu soudem uložených majetkových sankcí (v případě odpadnutí důvodu zajištění se zajištění ruší).

V oblasti ochrany finančních zájmů Evropské unie, v níž je činný zejména zástupce národního zpravodaje, je Nejvyšší státní zastupitelství nadále průběžně informováno o charakteru trestné činnosti dotýkající se ochrany finančních zájmů EU, a to formou informační povinnosti všech stupňů soustavy státního zastupitelství. Ze strany odboru závažné hospodářské a finanční kriminality Nejvyššího státního zastupitelství (dále jen „OZHFK NSZ“) tak nadále probíhá průběžné sledování trestních věcí, dotýkajících se finančních zájmů Evropské unie, které zůstávají v působnosti národních orgánů státního zastupitelství. S cílem metodického využití je toto sledování průběhu trestního řízení zaměřeno především na oblast zapojení úředních osob do páchání trestné činnosti, trestní odpovědnost právnických osob a souvislost trestné činnosti se sférou veřejného zadávání a nezákonného ovlivňování veřejných zakázek spolufinancovaných z domácích i evropských zdrojů. OZHFK NSZ je rovněž ze strany Úřadu evropského veřejného žalobce (dál jen „EPPO“) informován o nápadu věcí, v nichž se tento úřad v souvislosti s jeho působností na území ČR rozhodl vykonat svoji působnost.

Ze strany NSZ jsou v rámci spolupráce s EPPO dále udělovány **souhlasy, aby konkrétní probíhající věc dozorovaná EPPO byla předána orgánům národní soustavy státního zastupitelství**. Tyto souhlasy jsou po přezkoumání věci udělovány státním zástupcem OZHFK NSZ s tím, že následně po udělení souhlasu je věc příslušným evropským pověřeným žalobcem společně se spisovým materiálem předána přímo státnímu zastupitelství, jehož věcná a místní příslušnost vyplývá z obecných kritérií trestního řádu. Tento centrální model udělování souhlasů s převzetím věci od EPPO do národní soustavy státního zastupitelství zajišťuje jednotný přístup při posuzování žádostí EPPO v rámci celé soustavy státního zastupitelství. Předávání věcí se týká především skutkově méně složitých věcí se škodou menší než 100 tis. EUR, případně věcí, u nichž je dána jiná objektivní souvislosti s řízením již vedeným českými orgány. V roce 2023 byl tento souhlas NSZ udělen ve 3 trestních věcech.

Ve specifických případech trestné činnosti dotýkající se evropských i vnitrostátních veřejných rozpočtů jsou v souladu s příslušnými ustanoveními Nařízení (EU) 2017/1939 ze dne 12. října 2017, kterým se provádí posílená spolupráce za účelem zřízení Úřadu evropského veřejného žalobce, prováděny **konzultace** mezi NSZ a EPPO. Konzultace jsou vedeny především k otázkám meritorního skončení prověřování formou odložení věci, zastavení trestního stíhání, nebo aplikace některého z alternativních způsobů ukončení prověřování (§ 159a odst. 3 trestního řádu), a to v případech, kdy škoda způsobená na českých veřejných rozpočtech v rámci spolufinancování přesahuje výši škody způsobenou na rozpočtech EU. V průběhu roku 2023 byly takové konzultace realizovány ve 4 trestních věcech.

V souvislosti s aktivitami Evropské unie, reagujícími na vznik a vývoj vojenské agrese Ruské federace vůči Ukrajině, nabyla na důležitosti také **trestněprávní rovina porušování mezinárodních (resp. evropských) sankcí**.

Do současné doby byla zahájeno 14 trestních řízení souvisejících s porušováním sankcí Evropské unie přijatých v návaznosti na vojenský konflikt na Ukrajině (z toho

3 trestní věci se týkají majetkových dispozic osob na sankčním seznamu, 11 trestních věcí souvisí s obchodováním se zbožím podléhajícím sankčnímu režimu). Z uvedeného počtu 14 věcí bylo v roce 2023 zahájeno trestní řízení v 8 věcech. V jedné trestní věci bylo zahájeno trestní stíhání (majetkové dispozice osoby na sankčním seznamu) a v jedné věci byla podána obžaloba (vývoz zboží podléhající sankčním omezením do Ruské federace). Pokud se týká charakteru trestné činnosti související s vývozem zboží podléhajícího sankčním opatřením, ve většině případů se jedná o zboží dvojího určení případně o specifické spotřební zboží. V jednom případě se pak vývoz týkal civilního letounu a v jednom případě náhradních dílů k vojensky využívaným letounům.

Z hlediska mezinárodních aktivit se národní zpravodaj v roce 2023 nadále podílel na činnosti Pracovní skupiny OECD proti podplácení zahraničních veřejných činitelů a zástupce národního zpravodaje byl v roce 2023 členem Pracovní skupiny Evropské komise pro zajišťování a konfiskaci majetku v sankčním režimu, resp. její složky pro trestní řízení a konfiskace, a účastnil se pravidelných on-line jednání této pracovní skupiny.